

Matkailututkimus 12 : 1, 59–68 (2016)
©Suomen matkailututkimuksen seura

Matkailun kysyntä, sopeutuminen ja ilmastonmuutos

Laura Hokkanen, Jarkko Saarinen & Kaarina Tervo-Kankare

Oulun yliopisto, Maantieteen tutkimusyksikkö

Tourism demand, adaptation, and climate change

This review article discusses the potential impacts of climate change on tourism demand. Climate affects tourism in many ways. Therefore, climate change may have significant implications for tourism demand and supply. In order to answer to these implications, adaptation is needed. Tourists, of all tourism stakeholders, are considered to have the best adaptive capacity: they can quite easily change the destination, timing of their journey or activities. Their travel behavior may also be affected by adaptation realized by the industry. Tourists' adaptation, which will be reflected in tourism demand, has been studied especially from the perspective of winter tourism and tourists' awareness about climate change and its impacts on tourism destinations. Results show that tourists' responses to changes deriving from climate change may affect the directions of tourist flows remarkably. In addition, research has indicated that tourists' consciousness about climate change and about the relationship between climate change and their own travelling is on a relatively low level, and that many different factors which may inhibit the change in travel behavior exist. Therefore, little can be said about changes in travel activity in general.

Keywords: *climate change, tourism, tourists, adaptation, travel behaviour*

Johdanto

Viimeisten kahden vuosikymmenen aikana ilmastonmuutos on kehittynyt keskeiseksi teemaksi matkailututkimuksessa, matkailun kehittämisessä ja sen ohjaamisessa (ks. Bramwell & Lane, 2008; Weaver, 2011; Kietäväinen & Tuulentie, 2013). Ilmastonmuutos vaikuttaa eri tavoin sekä matkailun tarjontaan että kysyntään: ilmasto-olosuhteet lähtö- ja kohdealueilla voivat huonontua tai parantua ja muutoksen seuraukset heijastua matkailuun suorasti tai epäsuorasti (Scott, Hall & Gössling, 2012). Toisaalta matkailu vaikuttaa ilmastonmuutokseen muun muassa kuluttamalla energiaa ja tuottamalla kasvihuonepäästöjä (Becken & Simmons, 2005; Smith & Rodger, 2009). Ensimmäiset ilmastonmuutoksen seurauksia matkailulle tarkastelleet tutkimukset ilmestyivät 1980-luvun lopulla (Scott, Wall & McBoyle, 2005) ja sen jälkeen matkailututkimuksessa on tarkasteltu ilmastonmuutoksen vaikutuksia, hillitsemistä ja muutokseen sopeutumista esimerkiksi maiden, kohteiden, aktiviteettien ja attraktioiden tasolla (Gössling & Hall, 2006a; Saarinen, 2014). Aluksi tutkimus painottui erityisesti ilmastonmuutoksen vaikutuksiin matkailulle (Scott ym., 2012), mutta viime vuosikymmenen aikana ilmastonmuutokseen sopeutumista käsittelevät julkaisut ovat yleistyneet (Kaján & Saarinen, 2013; ks. Cohen, Higham, Peeters & Gössling, 2014).

Tässä kirjallisuuskatsauksessa tarkastellaan tutkimuksissa ennakoituja tai havaittuja ilmastonmuutoksen vaikutuksia matkailun kysyntään sekä matkailijoiden sopeutumista muutokseen. Oman lukunsa muodostavat matkailijoiden ilmastonmuutostietoisuutta ja matkustuskäyttäytymistä käsittelevät tutkimukset. Aluksi esitellään lyhyesti ilmaston ja sään merkitystä matkailulle ja erityisesti matkailijoille. Katsauksessa tarkastellut artikkelit on koottu Academic Search Premier - ja Scopus tietokantojen avulla hyödyntäen hakusanoja climate change, tourism, tourists ja adaptation. Artikkelien joukkoa on täydennetty muilla artikkeleilla ja lähteillä, jotka ovat tulleet esiin hakutuloksista löytyneiden artikkelien avulla tai muissa yhteyksissä.

Ilmaston ja sään merkitys matkailulle ja matkailijoille

Ilmaston ja sään merkitys matkailulle on tunnistettu useissa tutkimuksissa (ks. Scott ym., 2012). Ilmasto, pitkäaikaisiin (yleensä minimissään 30 vuotta) säätilastoihin perustuva ilmastollisten olosuhteiden keskiarvo, ja sää, ilmastollisten olosuhteiden hetkellinen tila, luovat sijainnin, topografian, maisemien, kasvillisuuden ja eläimistön kanssa perustan matkailulle ja virkistytymiselle eri kohteissa (de Freitas, 2003). Ne ovat itsessään keskeisiä vetovoimatekijöitä ja määrittävät aktiviteettien toteutusmahdollisuuksia ja -ajankohtaa (Goméz Martín, 2005). Ilmasto ja sää ovat tärkeä osa matkakohteen imagoa ja vaikuttavat lisäksi esimerkiksi veden saantiin, energiakustannuksiin, lumetuksen tarpeeseen (Scott, Gössling & de Freitas, 2008), liikennejärjestelmiin ja vaadittavaan infrastruktuuriin (Goméz Martín, 2005; Kaján, Tervo-Kankare & Saarinen, 2015). Ilmasto, sen kausittaiset vaihtelut ja sen erot lähtö- ja kohdealueiden välillä ovat vaikuttaneet suuresti vapaa-ajan matkailun aluerakenteeseen ja matkailusesonkien ajoittumiseen (Vuoristo, 2002; Järviuoma, 2009).

Matkailijoiden päätöksentekoon ilmastolla ja säällä on vaikutusta ennen matkaa, matkan aikana ja sen jälkeen (de Freitas, 2003; Scott ym., 2012). Ennen matkaa ilmasto-olosuhteet vaikuttavat matkakohteen valintaan ja matkan ajoitukseen (Lise & Tol, 2002; Scott ym., 2008; Scott ym., 2012); näkemykset lämpimistä ja aurinkoisista ympäristöistä ohjaavat aurinko- ja rantalomapäätöksiä, ja talvikohteisiin suuntautuva matkailu perustuu odotuksille lumesta (Gössling & Hall, 2006a). Osaa matkailijoista ilmasto ja sää itsessään motivoivat matkustamaan, osalle ne ovat tärkeitä aktiviteettien kannalta (Scott

ym., 2012) ja voivat vaikuttaa aktiviteettivalintoihin ja käyttäytymiseen matkan aikana muodostaen osan matkailukokemuksesta (Goméz Martín, 2005; Scott ym., 2008; Rantala, Valtonen & Markuksela, 2011; Becken & Wilson, 2013).

Matkailijoiden käsitykset sopivasta ilmastosta ja säästä vaihtelevat muun muassa henkilökohtaisten motiivien, mielikuvien, kulttuurisen taustan ja aiempien kokemusten perusteella (Lise & Tol, 2002; Hall & Higham, 2005; Scott ym., 2008; Cohen ym., 2014). Esimerkiksi työhön liittyvässä matkailussa (Gössling & Hall, 2006b) tai ystävien ja sukulaisten luona tai kulttuurikohteissa vieraileville matkailijoille (Gössling, Bredberg, Randow, Sandström & Svensson, 2006) ilmasto-olosuhteiden merkitys on pieni, mutta tällöinkin ilmastotekijät saattavat vaikuttaa matkan ajoitukseen (Mieczkowski, 1985).

Ilmastonmuutoksen vaikutukset matkailun kysyntään

Edellä kuvatun valossa on selvää, että ilmastonmuutos voi vaikuttaa merkittävästi matkailuun, sen aluerakenteeseen ja kysyntään sekä tarjontaan ajallisesti ja tilallisesti. Scott ym. (2012) ovat hahmotelleet, miten hallitustenvälisen ilmastopaneelin (IPCC) ennusteiden mukainen ilmastonmuutos (vuosisadan loppuun mennessä lämpötilat kohoavat muutamia asteita, erityisesti talvisin, sadannan odotetaan myös lisääntyvän – alueelliset erot ovat kuitenkin suuria) vaikuttaisi matkailuun ja sen kysyntään suorien ja epäsuorien prosessien kautta.

Ilmastonmuutos voi vaikuttaa suoraan matkailijavirtoihin erityisesti kohteissa, joissa ilmasto on tärkeä vetovoimatekijä (Scott ym., 2012). Pitkällä aikavälillä kysynnän leudon ilmaston maita kohtaan on arvioitu kasvavan ja lämpimän ilmaston maita kohtaan vähenevän (UNWTO-UNEP-WMO, 2008; Gössling, Scott, Hall, Ceron & Dubois, 2012; Rosselló & Santana-Gallego, 2014). Kysyntä voi muuttua myös kausittaisesti, esimerkiksi lämpimän ilmaston alueella kesäkausi voi menettää suosiotaan kevään ja syksyn sesongin hyötyessä muutoksista (Köberl, Prettenhaler & Bird, 2015). Ilmastossa tapahtuvien muutosten ohella matkailijat reagoivat ilmastonmuutoksen epäsuoriin ympäristövaikutuksiin. Ympäristön muuttuminen on erityinen riski kohteille, joissa luontomatkailu on ensisijainen vetovoimatekijä, ja joissa ekosysteemit ovat hyvin herkkiä ilmastollisille muutoksille (Saarinen & Tervo, 2006; UNWTO-UNEP-WMO, 2008).

Ilmastonmuutos voi heijastua matkailuun myös yhteiskunnallisten muutosten kautta. Matkailu on kiinteästi riippuvainen taloudellisesta vauraudesta ja yhteiskunnallisesta vakaudesta (UNWTO-UNEP-WMO, 2008), ja ilmastonmuutoksen heikentäessä talouskasvua tai poliittista vakautta voivat seuraukset matkailulle olla kielteisiä (Scott ym., 2012). Matkailun kysyntään voivat myös vaikuttaa ilmastonmuutoksen hillintään tähtäävät poliittiset päätökset, kuten matkustuskustannuksia mahdollisesti nostavat, lentoliikenteen päästöjä rajoittavat ohjaukset (esim. päästöverot) (Gössling ym., 2012). Matkailijoiden kasvava ympäristötietoisuus voi muuttaa suhtautumista lentoliikennettä ja kaukomatkoja kohtaan nykyistä kielteisemmäksi ja konkretisoitua kysynnässä. Tällöin ympäristöä vähemmän kuormittavat kulkumuodot ja lähikohteet muuttuvat suosittumiksi (Järviluoma, 2009).

Matkailun kysyntä ja matkailijoiden sopeutuminen ilmastonmuutokseen

Ilmastonmuutoksen vaikutukset matkailun kysyntään riippuvat elinkeinon ja matkailijoiden sopeutumisesta. Sopeutuminen on Smitin ja Wandelin sanoin (2006, s. 282) toimintaa, jonka tavoitteena on selviytyä muuttuvista olosuhteista ja riskeistä ja hallita näitä. Monissa matkailututkimuksissa matkailijoilla ajatellaan olevan paras sopeutumiskyky (Scott ym., 2012) tai kyky reagoida muuttuneisiin olosuhteisiin esimerkiksi kohdevalintoja muutta-

malla. Matkailun tutkimuksessa onkin lisääntyvässä määrin alettu kiinnittää huomiota matkailijoiden reaktioihin ja käsitäisiin ilmastonmuutoksesta (ks. Taulukko 1).

Taulukko 1. Kooste matkailijoihin suuntautuvasta ilmastonmuutostutkimuksesta.

Tutkimus	Aineisto (n)	Konteksti
König, 1998	Kysely (926)	Australia, hiihtokeskusten asiakkaiden sopeutuminen
Behringer ym., 2000	Kysely (1000)	Sveitsi, hiihtokeskusten matkailijoiden sopeutuminen
Becken, 2004	3 kyselyä (295 ja 201 matkailijaa, 33 asiantuntijaa)	Uusi-Seelanti, matkailijoiden ja matkailun asiantuntijoiden näkemykset ilmastonmuutoksesta ja hiilidioksidipäästöjen kompensoinnista
Gössling ym., 2006	Kysely (252)	Sansibar, matkailijoiden näkemykset ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutuksesta matkustuskäyttäytymiseen
Becken, 2007	Haastattelu (63) fokusryhmä (5 ryhmää, joissa 4-8 osallistujaa)	Uusi-Seelanti, matkailijoiden näkemykset lentämisestä, ilmastonmuutoksesta ja omasta matkustuskäyttäytymisestä
Unbehaun ym., 2008	Kysely (540)	Itävalta, hiihtokeskuksen matkailijoiden sopeutuminen
Gössling ym., 2009	Kysely (300)	Lentomatkailijoiden näkemykset lentämisestä, ilmastonmuutoksesta ja hiilidioksidipäästöjen kompensoinnista
Landauer ym., 2009	Kysely (744)	Suomi, hiihtäjien sopeutuminen
Buzinde ym., 2010	Haastattelu (44)	Meksiko, matkailijoiden sopeutuminen rannan eroosioon ja kunnostukseen.
Eigelaar ym., 2010	Kysely (151)	Antarktiksien risteilymatkailijoiden ilmastonmuutosta ja matkailua koskevat näkemykset ja asenteet
Hares ym., 2010	Fokusryhmä (34)	Britannialaisten matkailijoiden tietoisuus ilmastonmuutoksesta ja näkemykset matkustuskäyttäytymisestä.
McKercher ym., 2010	Kysely (859)	Hongkongilaisten matkailijoiden asenteet ilmastonmuutosta ja matkailukäyttäytymisen muuttamista kohtaan.
Pickering ym., 2010	Kysely (351)	Australia, hiihtokeskuksen asiakkaiden sopeutuminen
Cohen & Higham, 2011	Haastattelu (15)	Britannialaisten matkailijoiden näkemykset kaukomaista ja ilmastonmuutoksesta
Higham & Cohen, 2011	Haastattelu (15)	Norjalaisten matkailijoiden näkemykset kaukomaista, ilmastonmuutoksesta ja oman käyttäytymisen muuttamisesta ilmastonmuutoksen myötä
Becken & Wilson, 2013	Kysely (436)	Uusi-Seelanti, matkailijoiden sopeutuminen sääolosuhteisiin matkan aikana
Cohen ym., 2013	Haastattelu (50)	Australialaisten, norjalaisten ja britannialaisten ympäristöasenteet arkielämässä ja matkaillessa.
Dickinson ym., 2013	Kysely (369)	Puolalaisten tietoisuus ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutus matkustuskäyttäytymiseen
Tervo-Kankare ym., 2013	Kysely (246)	Rovaniemi, joulusesongin matkailijoiden sopeutuminen
Landauer ym., 2013	Kysely (1030)	Itävaltalaisien ja suomalaisten hiihtäjien sopeutuminen
Gómez-Martín ym., 2014	Kysely (351)	Espanjalaisten kotimaanmatkailijoiden sopeutuminen kesän 2003 helleaaltoon
Higham ym., 2014	Haastattelu (48)	Norjalaisten, britannialaisten ja saksalaisten matkailijoiden näkemykset ilmastonmuutoksesta ja omasta matkustuskäyttäytymisestä.
Dillimono & Dickinson, 2015	Haastattelu (20)	Nigerialaisten matkailijoiden tietoisuus ilmastonmuutoksesta ja näkemykset matkustuskäyttäytymisestä
Higham ym., 2015	Haastattelu (20)	Australialaisten matkailijoiden näkemykset ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutuksesta omaan käyttäytymiseen.
Jopp ym., 2015	Kysely (268)	Australia, Surf Coast, matkailijoiden tietoisuus ilmastonmuutoksesta ja sopeutuminen

Matkailijoiden keinoja sopeutua muutoksiin ovat matkan ajankohdan vaihtaminen, matkakohteen vaihtaminen paikallisella, kansallisella tai kansainvälisellä tasolla ja matkan tyyppin vaihtaminen eli aiempien aktiviteettien korvaaminen uusilla (Scott & McBoyle, 2007). Esimerkkinä matkailijoiden nopeasta sopeutumiskyvystä on Beckenin ja Wilsonin (2013) kyselytutkimus, jossa matkan aikana Uudessa-Seelannissa vierailleista vastaajista hieman alle kaksi kolmasosaa oli vaihtanut sään vuoksi suunnitelmiaan. Aktiviteetteja muutettiin eniten, viipymää toiseksi eniten ja matkareittejä vähiten. Aina sopeutuminen ei kuitenkaan ole mahdollista tai matkailijat eivät ole siihen halukkaita, esimerkiksi kotimaan ilmaston kausittainen vaihtelu, kansalliset ja koulujen lomamatkat ja sopimukset töissä voivat rajoittaa matkan ajankohdan vaihtamista (Hamilton & Lau, 2006).

Matkailijoiden sopeutumista matkakohteen ympäristön muuttumiseen on talvimatkailun osalta tarkasteltu tyypillisesti laskettelu- ja hiihtoaktiviteettien näkökulmasta, esimerkiksi Itävallassa (Unbehaun, Pröbstl & Haider, 2008), Sveitsissä (Behringer, Bürki & Fuhrer, 2000) ja Australiassa (König, 1998; Pickering, Castley & Burt, 2010). Suomessa Landauer, Sievänen ja Neuvonen (2009) ovat tarkastelleet hiihtäjien sopeutumista. Rantamatkailun yhteydessä sopeutumista ovat käsitelleet Buzinde, Manuel-Navarrete, Yoo ja Morais (2010) sekä Jopp, Mair, DeLacy ja Fluker (2015). Gómez-Martín, Armesto-López ja Martínez-Ibarra (2014) ovat selvittäneet matkailijoiden sopeutumista kesän 2003 helleaallon aikana.

Talvimatkailun osalta esiin on noussut matkailijoiden kriittinen reagointi vähälumiisiin talviin tulevaisuudessa. Esimerkiksi Königin (1998) mukaan neljäsosa ja Behringerin ym. (2000) mukaan vajaa kolmasosa matkailijoista vierailisi kohteessa entiseen tapaan, jos seuraavina viitena vuotena olisi vähän lunta. Muut hiihtäisivät tai laskettelisivat harvemmin tai muualla tai luopuisivat kokonaan kyseisistä aktiviteeteista. Pickeringin tutkimusryhmän (2010) mukaan taas 90 prosenttia matkailijoista hiihtäisi tai laskettelisi vähemmän tai ulkomailla tai luopuisi kokonaan lajista lumen vähyyden takia. Hiihtokeskustutkimuksista poiketen Tervo-Kankare, Hall ja Saarinen (2013) tarkastelivat tutkimuksessaan Rovaniemen joulumatkailijoiden suhtautumista kauden ajoittumisessa ja matkailuympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Myös heidän tuloksissaan näkyi matkailijoiden kriittinen suhtautuminen, esimerkiksi vain vajaa neljäsosa vastaajista olisi matkustanut Rovaniemelle lumen puuttuessa ja reilu kolmasosa lumivarmuuden ollessa heikko.

Ihmisten sopeutumiskyky ja suhtautuminen matkailuelinkeinon sopeutumiskeinoihin kuitenkin vaihtelee. Muun muassa arvot, tavat, asenteet, kulttuuritausta ja tiedot vaikuttavat ihmisen käyttäytymiseen (Becken, 2007). Esimerkiksi Landauerin, Haiderin ja Pröbstl-Haiderin (2013) tutkimuksessa kulttuurierot näkyivät selvästi: enemmän urheilullisista syistä hiihtäneet suomalaiset hyväksyivät tekniset sopeutumiskeinot hiihtotunnelit ja lumetuksen paremmin kuin hiihtoympäristöä enemmän arvostaneet ja useammin sosiaalisista syistä hiihtäneet itävaltalaiset, jotka taas suhtautuivat suomalaisia suopeammin käyttäjämaksuihin.

Matkailijoiden tietoisuus ilmastonmuutoksesta sekä matkustuskäyttäytyminen

Yleisesti ottaen matkailijoiden ilmastonmuutosta ja ilmastonmuutoksen ja matkailun suhdetta koskeva tietämys on todettu puutteelliseksi useissa tutkimuksissa (ks. Cohen ym., 2014), ja on havaittu, että eri kulttuureissa ja maissa matkustamiseen liittyvän ympäristötietoisuuden tasot poikkeavat toisistaan (Cohen & Higham, 2011; Higham ym., 2014). Esimerkiksi Beckenin haastattelututkimuksessa (2007) matkailijoilla oli vähän

tietoa lentomatkailun vaikutuksista ilmastonmuutokseen, tieto ilmastonmuutoksesta oli yleistä eikä yhteyttä oman käyttäytymisen ja ilmastonmuutoksen välillä useinkaan nähty. Dillimonon ja Dickinsonin (2015) haastateltavista suurin osa ei suoraan hahmottanut matkailunsa ja ilmastonmuutoksen välistä yhteyttä. Haresin, Dickinsonin ja Wilkesin (2010) haastateltavat tunsivat ilmastonmuutoksen yleisellä tasolla, mutta tarkkaa tietoa ilmastonmuutoksen syistä tai ihmisen vaikutuksesta siihen ei ollut. Eijgelaarin, Thaperin ja Peetersin (2010) vastaajista vain viidesosa koki oman matkailunsa vaikuttavan ilmastonmuutokseen. Ilmastonmuutos saatetaan myös sekoittaa muihin ympäristöongelmiin (esim. otsonikerroksen ohentuminen, Becken, 2004; Dillimono & Dickinson, 2015) tai huomio kiinnitetään ilmastonmuutoksen sijaan välittömiin, näkyviin ja paikallisiin ympäristöongelmiin (esim. jätehuollon puutteet) (Gössling ym., 2006). Toisaalta osa tutkimuksista on osoittanut, että matkailijat ovat huolissaan ilmastonmuutoksesta (Higham & Cohen, 2011; Dickinson, Robbins, Filimonau, Hares & Mika, 2013) ja kokevat ilmastonmuutoksen haittaavan matkailua (Behringer ym., 2000; Pickering ym., 2010).

Ilmastonmuutos ei nykytutkimusten valossa ole muuttanut matkailijoiden matkustuskäyttäytymistä merkittävästi (Cohen ym., 2014). Beckenin (2007) mukaan tietoisuus ilmastonmuutoksesta on tärkeä käyttäytymistä ohjaava tekijä, mutta ei yksin riitä muuttamaan sitä. Kollmussin ja Agyemanin (2002) tutkimuksessaan havaitsema tietoisuuden ja ympäristöystävällisen käyttäytymisen välillä olevan kuilun on havaittu pätevä myös ja erityisesti matkailussa. Esimerkiksi Haresin ym. (2010) tutkimuksessa tietoisuus lentomatkustamisen haitallisuudesta ei näytä välittyvän ympäristöystävällisiksi teoiksi. Oman matkailun vaikutusten arviointi koetaan myös vaikeaksi, sillä esimerkiksi Juvanin ja Dolnicarin (2014) mukaan matkailijoiden on hankala arvioida omia hiilidioksidipäästöjään ilman tarkoitukseen soveltuvia, helppokäyttöisiä ja luotettavaksi todistettuja las-kureita.

Ympäristö saatetaan huomioida arkielämän valinnoissa (käytetään uusiutuvaa energiaa, rajoitetaan auton käyttöä), mutta matkaillessa ympäristöystävällisyys voi jäädä lomalle (Cohen, Higham & Reis, 2013; Higham, Cohen & Cavaliere, 2014; Higham, Reis & Cohen, 2015).

Matkustuskäyttäytymisen muutosta estävät useat tekijät. Esimerkiksi lomamatkoille annetut arvot ja merkitykset sekä matkailuun liitetty vapaus voivat vähentää tahtoa rajoittaa matkailua (Becken, 2007) tai matkailun tarjoamia henkilökohtaisia etuja pidetään ympäristön tilaa tärkeämpinä (Becken, 2004), mikä voi aiheuttaa syyllisyyden tuntoa matkailijoissa. Matkustaminen nähdään kuitenkin osana elämäntapaa ja sosiaalisia normeja (Dickinson ym., 2013; Higham ym., 2014), ja se koetaan tarpeellisena esimerkiksi liike-elämän, rentoutumisen ja identiteetin kannalta (Dillimono & Dickinson, 2015). Lentämisen rajoittamista voi Haresin ym. (2010) mukaan estää sen näkeminen ainoana keinona matkustaa kohteeseen. Joihinkin kohteisiin ei realistisesti katsoen pääse kuin lentämällä, esimerkiksi erityisesti kehittyvissä maissa lentämistä puoltavat teiden huono kunto ja turvattomuus (Dillimono & Dickinson, 2015). Gössling ja Hall (2006b) huomauttavat lisäksi, että lentämiseen totutaan nykyisin jo nuorena, mikä voi vaikeuttaa siirtymistä muihin matkustusmuotoihin. Lentäminen on myös nopeaa ja edullista verrattuna muihin kulkuneuvoihin (Higham ym., 2014; Higham ym., 2015).

Matkailijat voivat kokea vastuun ilmastonmuutoksen hillitsemisestä olevan yksittäisten ihmisten sijasta muilla, kuten lentoyhtiöillä tai hallituksilla (Becken, 2007; Hares ym., 2010; Dillimono & Dickinson, 2015). Becken (2007) onkin todennut ilmastonmuutoksen ja matkailun välisen suhteen olevan erinomainen esimerkki kollektiivisesta torjunnasta, jossa jokainen odottaa muiden tekemän aloitteen tuntematta itse olevansa

vastuussa. Muutokset käyttäytymisessä ympäristöystävälliseen suuntaan jäävät myös helposti pieniksi tai luonteeltaan pinnallisiksi (McKercher, Prideaux, Cheung, & Law, 2010; Cohen ym., 2014).

Ilmastonmuutos voi paradoksaalisesti lisätä matkailua kohteisiin, jotka koetaan ilmastonmuutoksen myötä katoaviksi tai uhanalaisiksi. Viime hetkien matkailua kutsutaan termillä ”last chance tourism” (Lemelin, Dawson, Stewart, Maher, & Lueck, 2010). Samaan tapaan Haresin ym. (2010) tutkimuksessa osa osallistujista ilmaisi ilmastonmuutoksen uhan saavan heidät matkustamaan ennen kuin tulevaisuudessa mahdolliset matkailun rajoitukset ja lentojen hinnan kohoaminen estävät matkailun.

Toisaalta muutama tutkimus on nostanut esiin tietoisempaa suhtautumista matkustuspäätöksiin ilmastonmuutoksen näkökulmasta, vaikkakin pienessä mittakaavassa. Tämä on näkynyt esimerkiksi kriittisenä suhtautumisen usein toistuviin lentomatkoihin lähikohteisiin, mutta toisaalta kerran elämässä -tyyppiset kaukomatkat on nähty oikeutettumpina (Cohen & Higham, 2011; Higham & Cohen, 2011). Gösslingin, Haglundin, Kallgrenin, Revahlin ja Hultmanin (2009) tutkimuksessa puolestaan jopa neljännes ruotsalaisista vastaajista ilmoitti olevansa valmis vähentämään lentämistä.

Pohdinta

Tässä katsauksessa tarkasteltiin ilmastonmuutoksen vaikutuksia matkailukysyntään aieman tutkimuksen valossa. Matkailu on monin tavoin riippuvainen ilmastosta, joten ilmastossa ja ympäristössä tapahtuvilla muutoksilla voi olla merkittäviä seurauksia matkailukysynnälle ja siten koko matkailutaloudelle, etenkin, jos ne kohdistuvat matkailun kannalta ratkaisevaan matkailusesonkiin tai yksittäiseen vetovoimatekijään. Tapahtuvat muutokset vaikuttavat matkailuyrittäjien kykyyn tarjota matkailutoimintoja ja samalla siihen, kuinka matkailijat kohteeseen suhtautuvat. Ilmastonmuutoksen vaikutuksia tarkasteltaessa ja sopeutumiskeinoja etsiessä täytyy lisäksi huomioida matkailuun heijastuvat monialaiset yhteiskunnalliset muutokset (Gössling ym., 2012; Cohen ym., 2014).

Matkailijoiden sopeutumisen ja ilmastonmuutosta ja sen hillitsemistä koskevien näkemysten kartoittaminen on jatkossakin tärkeää, sillä matkailijoiden reaktioilla on ennakoitu olevan ratkaiseva merkitys ilmastonmuutoksen lopullisille vaikutuksille matkailujärjestelmässä ja matkakohteissa (Scott ym. 2012). Matkailijat ovat Beckenin (2004, s. 333) mukaan matkailun päätoimijoita, joilla on markkinoilla huomattava valta. Siispä matkailijanäkökulman huomioiminen on oleellista, kun halutaan arvioida mahdollisia kausittaisia ja maantieteellisiä muutoksia kysynnässä (Gössling ym., 2012). Kuluttajien valinnat eivät pohjautu yksinomaan todellisiin ’mitattaviin’ olosuhteisiin, vaan myös mielikuviin ja käsityksiin ilmasto-olosuhteista ja ympäristön muutoksista (UNWTO-UNEP-WMO, 2008) sekä kulttuurisesti rakentuneisiin preferensseihin. Myös tämän takia matkailijoiden käsityksiä ja tietoisuutta ilmastonmuutoksesta on syytä selvittää.

Paljon käytetty tapa tutkia matkailijoiden näkemyksiä matkailun ja ilmastonmuutoksen suhteesta ovat kyselyt, joissa matkailijat arvioivat käyttäytymistään erilaisissa olosuhteissa (esim. vähälumisena talvena). Tätä lähestymistapaa ovat kritisoineet muun muassa Scott ym. (2012), jotka muistuttavat matkailijoiden tulkitsevan erilaisia olosuhteita eri tavoin, omista lähtökohdistaan käsin. Heidän mukaansa hypoteettisen käyttäytymistutkimuksen tueksi tarvitaan myös analogioita, eli tietoa siitä, kuinka matkailijat ovat jo mahdollisesti reagoineet erilaisiin olosuhteisiin.

Tutkimukset ovat keskittyneet pitkälti hiihtokeskuksiin ja rantakohteisiin, niiden sopeutumiskeinoihin sekä niissä vierailevien matkailijoiden sopeutumiseen. Lisää tietoa tarvittaisiin myös muilta matkailun aloilta. Tällä hetkellä suuri osa matkailun kysynnän tarkastelusta on koskenut Eurooppaa, mutta myös Australiaa ja Uutta-Seelantia. Koska

kulttuurin vaikutus matkailijoiden sopeutumiseen, ilmastonmuutostietoisuuteen ja matkustuskäyttäytymiseen on tunnistettu, tulisi jatkossa tutkimusta kohdistaa monipuolisemmin eri maantieteellisille alueille (ks. Saarinen, Hambira, Athlopheng & Manwa, 2012). Matkailijoiden näkemyksiä on selvitetty pääosin suhteessa matkakohteen ympäristössä ja ilmastossa tapahtuviin muutoksiin. Tulevaisuudessa tarvitaan tietoa matkailijoiden suhtautumisesta ilmastonmuutoksen epäsuoriin vaikutuksiin kuten taloudellisten kustannusten nousuun tai lentoliikenteen rajoituksiin.

Matkailu edustaa monessa mielessä vastakohtaa 'arjelle', jolloin kansalaisten muussa kulutuskäyttäytymisessä mahdollisesti korostuvat ympäristöystävällisyys ja vastuullisuus eivät välttämättä vaikuta samalla intensiteetillä heidän toimintaansa matkailijoina; lomalla voidaan olla vapaalla myös arjen normeista, asenteista ja toimintamalleista (ks. Cohen ym., 2014). Näin ollen matkailijoiden tietoisuutta ilmastonmuutoksesta, sen vaikutuksista ja niihin liittyvistä suorista ja epäsuorista tekijöistä tulisi tarkastella nykyistä laajemmin.

Lähteet

- Becken, S. (2004). How tourists and tourism experts perceive climate change and carbon-offsetting schemes. *Journal of Sustainable Tourism*, 12, 332–345.
- Becken, S. (2007). Tourists' perception of international air travel's impact on the global climate and potential climate change policies. *Journal of Sustainable Tourism*, 15, 351–368.
- Becken, S., & Simmons, D. G. (2005). Tourism, fossil fuel consumption and the impact on the global climate. Teoksessa: C. M. Hall & J. Higham (Toim.), *Tourism, Recreation and Climate Change* (ss. 192–206) Clevedon: Channel View Publications.
- Becken, S., & Wilson, J. (2013). The impacts of weather on tourism travel. *Tourism Geographies* 15, 620–639.
- Behringer, J., Bürki, R., & Fuhrer, J. (2000). Participatory integrated assessment of adaptation to climate change in Alpine tourism and mountain agriculture. *Integrated Assessment*, 1, 331–338.
- Bramwell, B. & Lane, B. (2008). Priorities in Sustainable Tourism Research. *Journal of Sustainable Tourism*, 16, 1–4.
- Buzinde, C. N., Manuel-Navarrete, D., Yoo, E. E., & Morais, D. (2010). Tourists' perceptions in a climate of change. *Annals of Tourism Research*, 37, 333–354.
- Cohen, S. A., & Higham, J. E. S. (2011). Eyes wide shut? UK consumer perceptions on aviation climate impacts and travel decisions to New Zealand. *Current Issues in Tourism*, 14, 323–335.
- Cohen, S. A., Higham, J. E. S., & Reis, A. C. (2013). Sociological barriers to developing sustainable discretionary air travel behaviour. *Journal of Sustainable Tourism*, 21, 982–998.
- Cohen, S., Higham, J., Peeters, P. & Gössling, S. (Toim.) (2014). *Understanding and Governing Sustainable Tourism Mobility: Psychological and Behavioural Approaches*. Lontoo ja New York: Routledge.
- Dickinson, J. E., Robbins, D., Filimonau, V., Hares, A., & Mika, M. (2013). Awareness of tourism impacts on climate change and the implications for travel practice: a Polish perspective. *Journal of Travel Research*, 52, 506–519.
- Dillimono, H. D., & Dickinson, J. E. (2015). Travel, tourism, climate change, and behavioral change: travelers' perspectives from a developing country, Nigeria. *Journal of Sustainable Tourism*, 23, 437–454.
- Eijgelaar E., Thaper, C., & Peeters, P. (2010). Antarctic cruise tourism: the paradoxes of ambassadorship, "last chance tourism" and greenhouse gas emissions. *Journal of Sustainable Tourism*, 18, 337–354.
- de Freitas, C. R. (2003). Tourism climatology: evaluating environmental information for decision making and business planning in the recreation and tourism sector. *International Journal of Biometeorology*, 48, 45–54.
- Gómez Martín, M. B. (2005). Weather, climate and tourism: a geographical perspective. *Annals of Tourism Research*, 32, 571–591.
- Gómez-Martín, M. B., Armesto-López, X. A., & Martínez-Ibarra, E. (2014). The Spanish tourist sector facing extreme climate events: a case study of domestic tourism in the heat wave of 2003. *International Journal of Biometeorology*, 58, 781–797.
- Gössling, S., & Hall, C. M. (2006a). Uncertainties in predicting tourist flows under scenarios of climate change. *Climatic Change*, 79, 163–173.
- Gössling, S., & Hall, C. M. (2006b). Conclusion: wake up ... this is serious. Teoksessa: S. Gössling, & C. M. Hall (Toim.), *Tourism and Global Environmental Change. Ecological, Social, Economic and Political Interrelationships* (ss. 305–320). Lontoo: Routledge.
- Gössling, S., Bredberg, M., Randow, A., Sandström, E., & Svensson, P. (2006). Tourists' perceptions of

- climate change: a study of international tourists in Zanzibar. *Current Issues in Tourism*, 9, 419–435.
- Gössling, S., Haglund, L., Kallgren, H., Revahl, M., & Hultman, J. (2009). Swedish air travellers and voluntary carbon offsets: towards the co-creation of environmental value? *Current Issues in Tourism*, 12, 1–19.
- Gössling, S., Scott, D., Hall, C. M., Ceron J.-P., & Dubois, G. (2012). Consumer behaviour and demand response of tourists to climate change. *Annals of Tourism Research*, 39, 36–58.
- Hamilton, J. M., & Lau, M. A. (2006). The role of climate information in tourist destination choice decision making. Teoksessa: S. Gössling, & C. M. Hall (Toim.), *Tourism and Global Environmental Change. Ecological, Social, Economic and Political Interrelationships* (ss. 229–250). Lontoo: Routledge.
- Hares, A., Dickinson, J., & Wilkes, K. (2010). Climate change and the air travel decisions of UK tourists. *Journal of Transport Geography*, 18, 466–473.
- Hall, C. M., & Higham, J. (2005). Introduction: Tourism, recreation and climate change. Teoksessa: C. M. Hall & J. Higham (Toim.), *Tourism, Recreation and Climate Change* (ss. 3–28). Clevedon: Channel View Publications.
- Higham, J. E. S., & Cohen, S. A. (2011). Canary in the coalmine: Norwegian attitudes towards climate change and extreme long-haul air travel to Aotearoa/New Zealand. *Tourism Management*, 32, 98–105.
- Higham, J. E. S., Cohen, S. A., & Cavaliere, C. T. (2014). Climate change, discretionary air travel, and the ‘flyers’ dilemma’. *Journal of Travel Research*, 53, 462–475.
- Higham, J., Reis, A., & Cohen, S. A. (2015). Australian climate concern and the ‘attitude–behaviour gap’. Current Issues in Tourism. (DOI: 10.1080/13683500.2014.1002456)
- Jopp, R., Mair, J., Delacy, T., & Fluker, M. (2015). Climate change adaptation: destination management and the green tourist. *Tourism Planning & Development*, 12, 300–320.
- Juvan, E., & Dolnicar, S. (2014). Can tourists easily choose a low carbon footprint vacation? *Journal of Sustainable Tourism*, 22, 175–194.
- Järviluoma, J. (2009). Ilmasto muuttuu - kuinka käy Rovaniemen joulumatkailun? Teoksessa: J. Järviluoma & L. Suopajarvi (Toim.), *Ilmastonmuutoksen ennakoituihin vaikutuksiin sopeutuminen Rovaniemellä. Clim-ATIC-hankkeen raportti* (ss. 32–50). Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Kaján, E., & Saarinen, J. (2013). Tourism, climate change and adaptation: a review. *Current Issues in Tourism*, 16, 167–195.
- Kaján, E., Tervo-Kankare, K. & Saarinen, J. (2015). Cost of Adaptation to Climate Change in Tourism: Methodological Challenges and Trends for Future Studies in Adaptation. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 14, (DOI:10.1080/15022250.2014.970665)
- Kietäväinen, A. & Tuulentie, S. (2013). Tourism Strategies and Climate Change: Rhetoric at both strategic and grassroots levels about growth and sustainable development in Finland. *Journal of Sustainable Tourism*, 6, 845–861.
- Kollmuss, A., & Agyeman, J. (2002). Mind the gap: why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research*, 8, 239–260.
- Köberl, J., Pretenthaler, F., & Bird, D. N. (2015). Modelling climate change impacts on tourism demand: A comparative study from Sardinia (Italy) and Cap Bon (Tunisia). *Science of the Total Environment*. <http://dx.doi.org/10.1016/j.scitotenv.2015.03.099>
- König, U. (1998). Tourism in a warmer world. Implications of climate change due to enhanced greenhouse effect for the ski industry in the Australian Alps. *Wirtschaftsgeographie und Raumplanung*, 28.
- Landauer M., Sievänen, T., & Neuvonen, M. (2009). Adaptation of Finnish cross-country skiers to climate change. *Fennia* 187, 99–112.
- Landauer, M., Haider, W., & Pröbstl-Haider, U. (2013). The influence of culture on climate change adaptation strategies: preferences of cross-country skiers in Austria and Finland. *Journal of Travel Research*, 53, 96–110.
- Lemelin, H., Dawson, J., Stewart, E. J., Maher, P., & Lueck, M. (2010). Last chance tourism: the boom, doom, and gloom of visiting vanishing destination. *Current Issues in Tourism*, 13, 477–493.
- Lise, W., & Tol, R. S. J. (2002). Impact of climate on tourist demand. *Climatic Change*, 55, 429–449.
- McKercher, B., Prideaux, B., Cheung, C., & Law, R. (2010). Achieving voluntary reductions in the carbon footprint of tourism and climate change. *Journal of Sustainable Tourism*, 18, 297–317.
- Mieczkowski, Z. (1985). The tourism climatic index: a method of evaluating world climates for tourism. *The Canadian Geographer*, 29, 220–223.
- Pickering, C. M., Castley, J. G. & Burrutt, M. (2010). Skiing less often in a warmer world: attitudes of tourists to climate change in an Australian ski resort. *Geographical Research*, 48, 137–147.
- Rantala, O., Valtonen, A. & Markuksela, V. (2011). Weather-wise material practices. *Journal of Material Culture*, 16, 285–300.
- Rosselló, J., & Santana-Gallego, M. (2014). Recent trends in international tourist climate preferences: a revised picture for climatic change scenarios. *Climatic Change*, 124, 119–132.
- Saarinen, J. (2014). Introduction. Nordic perspectives on tourism and climate change issues. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 14, 1–5.
- Saarinen, J., & Tervo, K. (2006). Perceptions and adaptation strategies of tourism industry to climate change: the case of Finnish nature-based tourism entrepreneurs. *International Journal of Innovation and*

Sustainable Development, 1, 214–228.

- Saarinen, J., Hambira, W., Atlhopheng, J., & Manwa H. (2012). Perceived impacts and adaptation strategies of the tourism industry to climate change in Kgalagadi South District, Botswana. *Development Southern Africa, 29*, 273–285.
- Scott, D., Wall, G., & McBoyle, G. (2005). The evolution of the climate change issue in the tourism sector. Teoksessa: C. M. Hall & J. Higham (Toim.), *Tourism, Recreation and Climate Change* (ss. 44–60). Clevedon: Channel View Publications.
- Scott, D., & McBoyle, G. (2007). Climate change adaptation in the ski industry. *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change 12*, 1411–1431.
- Scott, D., Gössling, S., & de Freitas C. R. (2008). Preferred climates for tourism: case studies from Canada, New Zealand and Sweden. *Climate Research, 38*, 61–73.
- Scott D., Hall, C. M., & Gössling, S. (2012). *Tourism and Climate Change. Impacts, Adaptation and Mitigation*. Lontoo ja New York: Routledge.
- Smit, B., & Wandel, J. (2006). Adaptation, adaptive capacity and vulnerability. *Global Environmental Change, 16*, 282–292.
- Smith, I. J., & Rodger, C. J. (2009). Carbon emission offsets for aviation-generated emissions due to international travel to and from New Zealand. *Energy Policy, 37*, 3438–3447.
- Tervo-Kankare K., Hall, C. M., & Saarinen J. (2013). Christmas tourists' perceptions to climate change in Rovaniemi, Finland. *Tourism Geographies, 15*, 292–317.
- Unbehaun, W., Pröbstl, U., & Haider, W. (2008). Trends in winter sport tourism: challenges for the future. *Tourism Review, 63*, 36–47.
- UNWTO-UNEP-WMO (2008). *Climate Change and Tourism – Responding to Global Challenges*. Madrid: World Tourism Organization ja United Nations Environment Programme.
- Vuoristo, K.-V. (2002). *Matkailun muodot*. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Weaver, D. (2011). Can sustainable tourism survive climate change? *Journal of Sustainable Tourism, 19*, 5–15.